

A magyar népi kultúra elismerése

A Smithsonian fesztivál másfél milliós közönséget nyitott szívvel fogadja be a folklórt

■ MAGYAR KÁLMÁN

A Smithsonian Folklife Festival az Egyesült Államok egyik legfontosabb, évenként megrendezett eseménye 1967 óta. Eredetileg kimondottan az amerikai folklór bemutatása és népszerűsítése volt a cél. Később az országon kívüli népi kultúrákat is bevonták a fesztivál tematikájába. Ne felejtjük, hogy az 1967-es esztendő már az Amerikában fellelhető sokrétű kultúrák felismerésének időszaka volt. Ez a szellemiség volt az egyik fő oka a fesztivál sikerének. Mind szélesebb körben ismertek el az amerikai államokban élő nemzeti kisebbségek fontos szerepét. A fesztivál sikere vezetett annak felismeréséhez, hogy Amerika ereje nagymértékben az alkotó emigráns csoportok, nemzetiségek sokszínű kultúrájának köszönhető. Az akkori világ legerősebb országának történelme az odatelepített népcsoportok történelme is, hatalma az ő munkájuk gyümölcse, így nem kismértékben a magyar embereké is.

A magyar népi kultúra elismerése a Smithsonian fesztiválon belül (akkor még American Folklife Festivalnak hívták) hosszú folyamat eredménye. 1976-ban csaknem egyéves szakmai kutatómunka előzte meg a résztvevő nemzetiségek meghívását. Így került a magyar népi kultúra is a kiválasztottak közé. Érdekes, hogy ez az év volt Amerika születésének kétszázadik évfordulója. A fő szempont az Egyesült Államokban található és itt továbbfejlődő, tipikus „amerikai magyar” kultúra bemutatása volt. Ez persze nem volt könnyű feladat, hiszen a magyar emigráns közösségek nem belsőleg fejlesztették kultúrájukat, hanem magukkal hozták az óhazából. Attól függően, mikor hagyták el az országot és honnan jöttek, természetesen sokféle hagyomány élt egymás mellett. Jacobson folklorista végül az árpádhoni (Albany, Louisiana) magyar csoportot választotta ki mint az eredeti „amerikai-magyar” kultúra létformáit. Szintén meghívást kapott családjával együtt id. Magyar Kálmán citerás.

Jacobson Budapestre is elutazott és tárgyalásokat folytatott a Magyar Tudományos Akadémia munkatársaival, és főleg Martin György tanácsait érvényesítve, Vásárhelyi László vezetésével az akkori Kádár-kormány egy 30–35 főből álló adatgyűjtő és fiatal táncosokat magában foglaló csapatot küldött ki Washingtonba. Az adatgyűjtők közül csak kettőt említék, mert talán ők a legismertebbek: Karsai Zsigmond és Vankóné Dudás Juli (Juli néni). Ne felejtjük, 1976 volt a kezdete Magyarországon a „revival” mozgalomnak, a táncházmozgalom még csak a szárnyait bontogatta.

A Smithsonian Múzeum célja az volt, hogy bemutassa és párhuzamot vonjon az „amerikai magyar” és az „európai magyar” folklór között, ez a cél sikeresnek bizonyult. A főleg amerikai közönség, amely akkor is számottevő volt és talán szintén milliókban lehetett mérni, nyitott szívvel, nagy lelkesedéssel fogadta a műsorokat. A múzeum a magyar művészek produkcióiról felvételeket készített, és a hanganyagot Amerikában is kiadott lemezen rögzítették. Akkor még senki nem gondolta volna, hogy 37 évvel később a posztkommunista Magyarország ismét lehetőséget kap az Egyesült Államokban, hogy virágzó népi kultúráját teljes szépségében bemutassa.

Amerika fővárosának legfontosabb színhelye a „Mall”, amely a város központja. A Capitolium (országsház), a Lincoln Memorial, a Jefferson Memorial, valamint a Fehér Ház által behatárolt óriási park és tó területét foglalja magában. Nagyon sok fontos történelmi esemény színtere volt ez a helyszín. Szintén itt kapott helyet az Egyesült Államok nemzeti múzeuma (Smithsonian Museum). Ez nem egyetlen épület, hanem sok különböző létesítmény, mint például a Szépművészeti, az Air and Space Múzeum, az Amerikai Indián Múzeum, az Afrikai Művészetek Múzeuma, összesen 17 kiemelkedő kulturális intézmény. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ez a hely az Egyesült Államok legfontosabb kulturális területe. Az alapító atyák szándéka is ez volt, amikor a térség kialakítása megkezdődött. Egész évben, de főleg nyáron családok tízezrei látogatják. A fesztivál mindig július 4. köré szerveződik. Ez az Egyesült Államok legfontosabb ünnepe, ilyenkor emlékeznek meg az államalapításról. Minden szülő vágya, hogy egyszer megmutassa gyermekének a fővárost és annak nevezetességeit. Nem csoda, hogy ezekben a napokban, nyár közepén van a legtöbb turista a fővárosban. A szerencsés

helyszín és időpont kiválasztása garantálja a fesztivál sikerét. Az idei rendezvényen is másfél millió embert regisztráltak, akik nemcsak Washington környékéről, hanem az egész országból, sőt az egész világból érkeztek ide.

Az idei magyar részvételt csaknem két éves tárgyalási folyamat előzte meg. Hatos Pál, a Balassi Intézet igazgatója az amerikai magyar külképviselet segítségével és Jim Deutsch, a Smithsonian munkatársa, aki a fesztivál fő szervezője, 2010 decemberében találkoztak először, és folyamatosan dolgoztak a siker érdekében. Ezt a megbeszélést egy hosszú tárgyalási, egyeztetési folyamat követte. A fesztivál programja nagyon sikeres volt, ami elsősorban az ott bemutatott szellemi és tárgyi, népi művészetünk szépségének, sokszínűségének és hitelességének köszönhető.

A két hétig tartó eseménysorozat az észak-amerikai kontinensen élő magyar közösségekben mély érzelmi nyomot hagyott, nagymértékben erősítette a magyar identitásukat. Ez a pozitív élmény fogja éveken keresztül serkenteni és táplálni a magyar közösségek magyarságmegtartó munkáját. A tematikailag nagyon sikeres,

és minden generációt megszólító fesztivál óriási lehetőséget nyújtott az amerikai társadalomnak, hogy a színes, Kárpát-medencei magyar népi kultúrát jobban megismerje. Sok programról felvétel készült, amelyeket a Smithsonian Múzeum archívumában elérhetik a jövőbeni kutatók és érdeklődők.

Érdemes ismételtelen kiemelni, hogy a szervezett program az ősszmagyar kultúrát mutatta be, az adott kereteken belül, az egész Kárpát-medencében. Sőt az amerikai magyar közösségek kultúrájának is fellépési lehetőséget nyújtott. (Tudomásom szerint ezért a román követség tiltakozó levelet is küldött, ami miatt egy külön programban kellett tisztázni a közép-európai határok magyarokra nézve tragikus változásait.)

A magyar részvétel költségeit a Balassi Intézet kerestül a magyar állam támogatta 300 millió forinttal. Ez egy átgondolt kultúrpolitikai megfontolás eredménye. A magyar kormány az összeggel másfél millió embert tudott elérni tíz napon belül Washingtonban. Nem lehet elképzelni, hogy ne vonjunk párhuzamot egy korábbi magyar kultúrpolitikai eseménnyel, ami szintén az Egyesült Államokban volt. Az MSZP-kormány 2009-ben szervezett egy márciusi magyar kultúra megcsúfolásának nevezhető magyar színdarabot, Csordulit Magyarországra (Extremely Hungary) címmel. Annak a programsorozatnak a költségeire a Gyurcsány-kormány 720 millió forintot költött, és az a program csupán húsz ezer embert ért el. Míg a Smithsonian Folklife Festival esetében az Orbán-kormány kétszáz forintot költött egy látogatóra, hogy bemutassa a színtiszta magyar népi kultúrát, addig a Gyurcsány-kormány harmincezer forintot fordított egy néző elérésére, nem beszélve a kultúrpolitikai szempontból erősen kritizálható minőségéről.

Utólagra hagytam a legfontosabbat: a júniusi Smithsonian Folklife Festival erkölcsileg és művészeti szempontból is kirobbanó siker volt. A magyar népi művészetekre összpontosított. A szervezők igyekeztek népi kultúránknak minden formáját bemutatni az adott kereteken belül. Ezt a feladatot eredményesen oldották meg, elérték a lehető legjobbat, hiszen a magyar folklór nagyon sokszínű és sokrétű, mégis sikerült megismertetni a nézőkkel ezt a gazdagságot. Természetesen a zenéi és a néptánc programok voltak a legsikeresebbek és mindig telt házakat vonzottak. Legtöbbször az állóhelyek is megteltek, vagyis előadónként körülbelül ezer nézőt számolhattunk meg. Esténként a színpadi programot egy néptánc-népzenei produkció zárta, kirobbanó sikerrel és tappsal. Legfontosabb tanulsága a fesztiválnak: a magyar néptánc és népzene a legkiemelkedőbb kulturális örökségünk, és annak ereje lehengerlő, ha tehetséges előadók mutatják be. Ennek bizonyossága az Állami Népi Együttes épp zajló három és fél hónapos amerikai turnéja is, amelyen eredeti folklórprodukciókkal kápráztatják el a közönséget nap nap után.

A magyar nemzet kulturális öröksége óriási érték, megőrzése az egyik legfontosabb feladata a mindenkori kormányzatnak – a bárhol élő magyarság és a nagyvilág öröme.

A szerző az Amerikai Magyar Népművészeti Központ igazgatója